

พระครูโศภนธรรมาภรณ์ (จุม โชติโก ป.ธ. ๓)

(พ.ศ. ๒๔๔๑ - ๒๕๓๐)

ชาติภูมิ

พระครูโศภนธรรมาภรณ์ (จุม โชติโก) นามเดิม จุม นามสกุล บุญพูล เกิดวันที่ ๒๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๔๑ ตรงกับวันอังคาร ขึ้น ๓ ค่ำ ปีมะแม ที่บ้านไผ่ใหญ่ ตำบลไผ่ใหญ่ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี

การศึกษา บรรพชาและอุปสมบท

พระครูโศภนธรรมาภรณ์ บรรพชาเป็นสามเณร วันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๕ และอุปสมบทวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๖๒ ที่วัดสว่าง บ้านไผ่ใหญ่ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี พักจำพรรษาอยู่ วัดสว่าง ๒ ปี แล้วย้ายไปอยู่วัดเวฬุวัน ซึ่งเป็นวัดอีกแห่งหนึ่งในหมู่บ้านไผ่ใหญ่ ต่อจากนั้นได้ย้ายไปอยู่วัดสร้าง โศก จังหวัดยโสธร ๒ ปี เรียนนักธรรมและบาลี แต่ยังไม่ได้อุปสมบท จึงเดินทางเข้ากรุงเทพฯ โดยเดินทางจาก จังหวัดยโสธรถึงนครราชสีมา ใช้เวลา ๑๕ วัน แล้วขึ้นรถไฟที่สถานีนครราชสีมาเข้ากรุงเทพฯ ไปจำพรรษาอยู่ที่ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ๓ ปี เรียนบาลีแต่ไม่ได้สอบเพราะอาพาธเป็นโรคเหน็บชา และไปจำพรรษาอยู่ วัดใหม่อมตรส เป็นเวลา ๓ ปี ได้ตั้งใจศึกษาทั้งนักธรรมและบาลีอย่างหนัก จนสามารถสอบได้เปรียญธรรม ๓ ประโยค และนักธรรมชั้นโทในสำนักเรียน วัดเบญจมบพิตร กรุงเทพฯ

หน้าที่การงาน

ด้านการศึกษา

พ.ศ. ๒๔๗๕ ครูสอนปริยัติธรรมสำนักเรียนวัดเบญจมบพิตร โดยได้รับแต่งตั้งจากพระพรหม มุนี (ปลด กิตติโสภโณ) เจ้าอาวาสวัดเบญจมบพิตร ต่อมาได้รับสถาปนาเป็น สมเด็จพระสังฆราช

การที่ได้ศึกษาภาษาบาลีแบบตั้งเดิมที่สำนักเรียนวัดเวฬุวัน บ้านไผ่ใหญ่ และที่สำนักเรียน วัดสร้างโศก มาก่อนทำให้มีความรู้แตกฉานบาลีไวยากรณ์เป็นอันมาก สามารถสอนการแปลธรรมบทโดยพยัญชนะและโดย อรรถ ตลอดจนการสัมพัทธ์เนื้อหาประโยคได้อย่างยอดเยี่ยมเป็นที่ชื่นชอบของศิษยานุศิษย์เป็นอันมาก

พ.ศ. ๒๔๗๖ พระพรหมมุนี ในฐานะเจ้าคณะภาคเหนือมีความรับผิดชอบการศึกษาของ พระภิกษุสามเณรในภาคเหนือทั้งหมด ได้ขอร้องให้ไปเป็นครูสอนที่สำนักเรียนวัด เมืองชุมแม่คำ ตำบลคำ อำเภอพะเยา จังหวัดเชียงราย (ปัจจุบัน คือ จังหวัด พะเยา) เป็นเวลา ๒ ปี

พ.ศ. ๒๔๗๔ ได้ตัดสินใจปรับปรุงการศึกษาสงฆ์และพัฒนาชุมชนบ้านไผ่ใหญ่ให้มั่นคง เพราะ มีพระภิกษุสามเณรอยู่จำพรรษาเพื่อศึกษาเล่าเรียนเป็นจำนวนมาก โดยจะไม่ย้ายไปที่ใดอีก ได้เปิดสอนบาลีและมูลกัจจายน์ รวมทั้งนักธรรมไปพร้อมกัน นักเรียนชอบแผนกใดก็เรียนแผนกนั้น ซึ่งมีครู สอนเพียงพอทุกแผนก

เมื่อตั้งใจกลับมาอยู่ที่ถิ่นกำเนิด ก็ได้ทุ่มเททั้งกำลังกายและกำลังมันสมองพัฒนาการศึกษาสำนักเรียน วัดเวฬุวันให้เจริญรุ่งเรืองทุกวิถีทาง จนกิตติศัพท์ระบือไปทั่วคณะสงฆ์ไทย เป็นยุคที่สำนักเรียน วัดเวฬุวัน เจริญรุ่งเรืองสูงสุด แต่ละปีมีพระภิกษุสามเณรแทบทุกจังหวัด โดยเฉพาะภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เดินทางมุ่ง หน้ามาบ้านไผ่ใหญ่เพื่อศึกษาบาลีมูลกัจจายน์ และนักธรรมปีละหลายร้อยรูป โดยแยกพำนักอยู่ที่วัดเวฬุวัน วัด สิงห์ทอง และวัดสว่าง ซึ่งเป็นวัดประจำหมู่บ้านไผ่ใหญ่ทั้งสามวัด ตั้งแต่เข้าจรดเย็น จะเห็นพระภิกษุสามเณร

ครองจีวรเหลืองอร่ามอยู่ทั่วไป เวลากลางวันก็จะเห็นแสงไฟตะเกียงสำหรับดูหนังสือ ระคนกับเสียงท่องบ่น สวดมนต์ของพระภิกษุหนุ่ม สามเณรน้อยก้องกังวานอยู่ทั่วอาม นับเป็นภาพแห่งความสุข สงบร่มเย็นแห่ง พระพุทธศาสนา บางปีมีพระภิกษุสามเณรเดินทางมาศึกษามากเกินความสามารถของชาวบ้านไผ่ใหญ่ ที่จะให้ ความอุปถัมภ์ได้ พระภิกษุสามเณรผู้ใคร่ต่อการศึกษาเหล่านั้นได้แยกย้ายไปจำพรรษาอยู่ที่วัดในหมู่บ้าน ไกลเคียงก็มีมาก เช่นที่วัดบ้านเหล่าคือ วัดบ้านเหล่าสูง วัดบ้านหนองมะทอ เป็นต้น แล้วเดินทางมาเรียน ร่วมกันที่วัดเวฬุวันบ้านไผ่ใหญ่

ผลงานที่ท่านได้บุกเบิกบ่มเพาะให้การศึกษานักเรียนวัดเวฬุวันโดยใช้ระบบการศึกษาแบบพี่สอน น้อง ทำให้ให้นักเรียนไม่ขาดแคลนครูสอน นอกจากนี้ศิษย์นักเรียนวัดเวฬุวัน ยังได้ไปตั้งสำนักเรียนหรือเป็น ผู้บริหารคณะสงฆ์เป็นจำนวนมาก จะขอยกตัวอย่าง ๒ องค์ คือ

พระมหาพรหมมา ญาณจารี วิชยฐานะนักรธรรมเอก เปรียญธรรม ๖ ประโยค มาตุภูมิบ้านเหล่าเสือ โก๊ก อำเภอมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ปัจจุบันเป็นพระราชาคณะที่ “พระเชมราฐเมธี” ที่ปรึกษา กิตติมศักดิ์ เจ้าคณะจังหวัดอุบลราชธานี พระเถระรูปนี้ได้เปิดสำนักเรียนที่ วัดเหนืออภเภอเขมราฐ เปิดการ สอนบาลีนักธรรมมาตลอด

พระมหาบุญเพ็ง สุจิตโต วิชยฐานะนักรธรรมเอก เปรียญธรรม ๖ ประโยค มาตุภูมิบ้านโนนรังใหญ่ อำเภอม่วงสามสิบ จังหวัดอุบลราชธานี ได้รับแต่งตั้งเป็นเจ้าคณะอำเภอม่วงสามสิบ และได้ส่งเสริมสนับสนุน การศึกษาเล่าเรียนของพระภิกษุสามเณรเป็นอย่างมาก จัดทุนการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรที่เรียนดี มีความ ตั้งใจเรียน ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นที่พระครูสุจิตธรรมาจารย์ ปัจจุบันมรณภาพแล้ว

ด้านการปกครอง

- พ.ศ. ๒๔๘๐ เจ้าอาวาสวัดเวฬุวัน บ้านไผ่ใหญ่
- พ.ศ. ๒๔๘๑ พระอภัยมณีในเขตตำบลไผ่ใหญ่ ตำบลจิกตุ้ และตำบลสร้างถ่อ่น้อย
- พ.ศ. ๒๔๘๔ เจ้าคณะตำบลไผ่ใหญ่ ตำบลจิกตุ้ ตำบลสร้างถ่อ่น้อย
- พ.ศ. ๒๔๘๕ กรรมการสงฆ์ ตำแหน่ง องค์การบริหารอำเภอม่วงสามสิบ

ด้านการเผยแผ่และการทำประโยชน์เพื่อสังคม

๑) หลักประสานสามัคคีมีกิจกรรมร่วมกัน

พระครูโศภนธรรมาภรณ์ ได้นำหลัก “ประสานสามัคคีมีกิจกรรมร่วมกัน” นี้มาใช้ในชุมชนบ้านไผ่ ใหญ่ คือให้แต่ละครัวเรือนในหมู่บ้านไผ่ใหญ่รับภาระเป็นโยมอุปัฏฐากพระภิกษุหรือสามเณรครัวเรือนละ ๑ รูป บางครัวเรือนมีศรัทธามากก็อุปัฏฐาก ๒ รูป (โยมอุปัฏฐาก ชาวบ้านเรียกว่า พ่อออกค้า แม่ออกค้า ส่วน พระภิกษุสามเณรจะเรียกว่าลูกค้า) โยมอุปัฏฐากจะรับถวายภัตตาหารจันทน์และเพลตราบเท่าเวลาที่พระภิกษุ สามเณร ลูกค้าของตนอยู่จำพรรษา ส่วนพระภิกษุสามเณรลูกค้า เมื่อถึงวันโกนหรือวันพระก็จะไปให้ศีลโยม อุปัฏฐากที่บ้าน เสร็จแล้วก็จะสนทนาแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกันเป็นนิตย หากพระภิกษุ สามเณรลูกค้าเกียจคร้านก็จะได้รับการตักเตือน **พฤติกรรมนี้ถือว่าเป็นหลักสำคัญในการสร้างสามัคคี สัมพันธระหว่างบ้านกับวัดเป็นแบบอย่างที่ดีหลายหมู่บ้านหลายจังหวัดได้นำรูปแบบนี้ไปใช้**

๒) การจัดตั้งมูลนิธิโศภนธรรมาภรณ์

- พ.ศ. ๒๕๒๕ คณะศิษยานุศิษย์ ญาติโยมชาวบ้านไผ่ใหญ่และบ้านใกล้เคียง ตลอดจน ท่านผู้มีศรัทธาทั่วไป ได้ร่วมกันจัดหาทุนดำเนินงานจัดตั้งมูลนิธิ ชื่อ

“มูลนิธิโคกนธรธรรมารณ์” ปี พ.ศ. ๒๕๓๐ มียอดเงินรวมดอกผล
๒๗๐,๐๐๐ บาท ขณะนี้มูลนิธิโคกนธรธรรมารณ์ก็ยังดำเนินการอยู่

๓) พัฒนาด้านสาธารณประโยชน์

- พ.ศ. ๒๔๘๐ ได้พร้อมกับชาวบ้านชุดลอกสระเชียงเมียงหรือสระศรีธรรณูชัย ซึ่งเป็น
สระน้ำโบราณที่สำคัญของหมู่บ้าน และทำกังหันขนาดใหญ่วิดน้ำเข้า - ออก
สระเพื่อใช้ประโยชน์ต่าง ๆ (สอนการใช้เทคโนโลยีให้ชุมชน)
- พ.ศ. ๒๔๙๖ พัฒนาหนองสวนซึ่งเป็นแหล่งน้ำขนาดใหญ่ประจำหมู่บ้าน เพื่อให้มีน้ำ
ใช้ในการอุปโภคบริโภคเพียงพอและเป็นการอนุรักษ์พันธุ์ปลาอีกด้วย
- พ.ศ. ๒๕๐๕ เป็นประธานชักชวนชาวบ้านร่วมกับพระภิกษุสามเณรสร้างถนนสาย
บ้านหนองขุน-บ้านสร้างถ่อ่น้อย ความยาว ๒๔ กิโลเมตร เป็นการรวมพลัง
บ้านกับวัดอย่างเข้มแข็ง โดยจะปักค้ำแรมตามจุดที่สร้างถนนไปถึงแต่
ละแห่ง คณะญาติโยมจากหมู่บ้านต่าง ๆ นำภัตตาหารไปถวาย เมื่อ
พระสงฆ์ฉันเสร็จชาวบ้านก็เลี้ยงอาหารผู้คนที่มาช่วยงาน ต่อจากนั้นก็ร่วม
แรงร่วมใจสร้างถนนต่อจนเสร็จสิ้นสามารถเดินทางไปมาหาสู่กันได้สะดวก
ทุกฤดูกาล

โอวาททางตอนของพระครูโคกนธรธรรมารณ์

วันที่ ๑๑ เมษายน พ.ศ. ๒๕๓๐ ท่านได้ให้โอวาทแก่คณะกรรมการและสมาชิก “ชมรมไม้ใหญ่
อุบลราชธานี” เนื่องในประเพณีวันสงกรานต์ ซึ่งอาจารย์วิจิตร ยั่งยืน ผู้เป็นศิษย์ได้บันทึกไว้ ดังนี้

“...ที่มากขึ้นวันนี้ ล้วนแต่ลูก ๆ หลาน ๆ ที่อาตมาภาพให้ความไว้วางใจให้ความรักนับถือ อัน
สังขารของคนเรานี้ไม่มีอะไรเป็นแก่นสารแน่นอน ย่อมมีการเกิด แก่ เจ็บ และตายไปเป็นธรรมดา ดูตัวอาตมา
นี้ก็พอจะเห็นได้ว่าเป็นจริง นับวันเวลาที่มีความรุ่งโรยหมดเร็วหมดแรง และในที่สุดก็จะตายไป สิ่งทั้งหลาย
ที่พวกเราคิดว่าเป็นของเรามันไม่จริงแล้ว อย่าไปยึดมั่นถือมั่นกับมันเลย ไม่มีอะไรที่จะเป็นของเราแท้จริง
นอกจากความเสื่อมสลายเท่านั้น พวกเราส่วนมากยังยึดมั่นอยู่กับความโลภ โกรธ หลง ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็น
รากเหง้าแห่งอกุศลธรรม สำหรับการดำเนินชีวิตนั้น ขอให้ยึดหลักศีล ๕ และมรรค ๘ จะทำให้ชีวิตเต็มไปด้วย
สันติสุข เจริญรุ่งเรือง ขอให้พวกเราทุกคนจงตั้งมั่นอยู่ในหลักธรรมของพระศาสดา ตั้งจิตอธิษฐานปฏิบัติจริง
คิด พูด ทำ ทุกสิ่งทุกอย่างด้วยการพิจารณาจากเหตุและผลเป็นสำคัญ...” (วิจิตร ยั่งยืน, ๒๕๓๐)

สมณศักดิ์

- พ.ศ. ๒๔๙๖ ได้รับพระราชทานแต่งตั้งสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นตรีที่พระครูโคกน
ธรธรรมารณ์
- พ.ศ. ๒๕๑๒ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นโทในราชทินนามเดิม
- พ.ศ. ๒๕๒๐ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นเอกในราชทินนามเดิม

เกียรติคุณที่ได้รับ

สมเด็จพระสังฆราช (ปลด กิตฺติโสภโณ) เสด็จตรวจงานคณะสงฆ์ภาคอีสาน พระครูโคกนธรธรรมารณ์
ได้ไปรับเสด็จและโปรดให้เข้าเฝ้าและรับสั่งถามว่า “ท่านจุ่มยังอยู่หรือ ไปอยู่ด้วยกันไหม” แสดงถึงพระเมตตา

ของสมเด็จพระสังฆราชที่มีต่อพระครูโศภนธรรมาภรณ์ และแสดงถึงคุณงามความดีที่ได้กระทำเมื่อครั้งอยู่วัดเบญจมบพิตรส่วนจะเป็นเหตุการณ์ในวัน เดือน ปีใด ไม่สามารถสืบค้นได้

มีเจ้านายเชื้อพระวงศ์ชั้นสูง ๒ พระองค์ คือ สมเด็จพระยามะยาดำรงราชานุภาพและพระองค์เจ้าธานีนิวัตเคยเสด็จเยี่ยมวัดเวฬุวันและบ้านไฟใหญ่และได้เข้ามัสการถวายสักการะในครั้งนั้นด้วย ส่วนวัน เดือน ปีใดไม่สามารถสืบค้นได้

มรณภาพ

บั้นปลายแห่งชีวิตของพระครูโศภนธรรมาภรณ์ ได้หันมาบำเพ็ญวิปัสสนากัมมัฏฐานอย่างจริงจัง โดยให้สร้างกุฏิกลางน้ำหลังเล็ก ๆ ขึ้นหนึ่งหลังที่หนองสวน เพื่อเป็นที่พำนักและปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ได้นิมนต์พระอาจารย์พันธ์จากจังหวัดสกลนครมาเป็นพระพี่เลี้ยง (พระอาจารย์พันธ์ เคยเป็นลูกศิษย์ของพระครูโศภนธรรมาภรณ์มาก่อน) เนื่องจากเป็นผู้เคร่งครัดไม่ประมาทในการปฏิบัติธรรม โดยถือว่าทุกอย่างจะต้องมีครูทั้ง ๆ ที่เป็นผู้คงแก่เรียน อาศัยจำพรรษาที่กุฏิหลังเล็กกลางน้ำมาตลอด เป็นพระสมณะสันโดษ ไม่สั่งสมอามิสใด ๆ เป็นพระที่ขยัน ต้องทำงานตลอดไม่อยู่นิ่ง เมื่อว่างเว้นจากการปฏิบัติจะปิดกวาดทำความสะอาดกุฏิลานโบสถ์เสมอ แม้กระทั่งเวลากลางคืน มักชอบนั่งใช้ผ้าอาบน้ำฝนคลุมศีรษะอาศัยแสงสว่างจากตะเกียงเล็ก ๆ ดายห้อยารอบบริเวณโบสถ์โดยไม่เรียกใช้หรือบังคับใคร ๆ มาช่วยเหลือ เป็นการทำงานด้วยศรัทธาของตนเอง ต้นปี พ.ศ. ๒๕๓๐ เวลา ๐๘.๐๐ น. หลังฉันจังหันมื้อสุดท้ายก็มรณภาพด้วยอาการสงบ รวมอายุได้ ๘๙ ปี พรรษา ๖๘

พระครูโศภนธรรมาภรณ์ ที่สานุศิษย์ผู้เคารพศรัทธาส่วนใหญ่นิยมเรียกนามท่านว่า “หลวงปู่จุ่ม” นับเป็นเถระผู้นำการธุดงค์ด้านคันถธุระและวิปัสสนาธุระ ควบคู่กันอย่างเข้มข้นเต็มความสามารถโดยเฉพาะการพัฒนาการศึกษาสงฆ์และพัฒนาชุมชนท้องถิ่น ซึ่งเป็นการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์ทั้งสติปัญญา ร่างกาย และจิตใจ ตลอดจนการบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อสาธารณชนอย่างใหญ่หลวง เป็นแบบอย่างของพระผู้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ และทรงไว้ซึ่ง ภูมิธรรม ภูมิปัญญา อย่างแท้จริง สมควรที่อนุชนรุ่นหลังจะได้ยึดถือเป็นแบบอย่างต่อไป

หนังสืออ้างอิง

คณะกรรมการจัดทำหนังสือ. อุบลราชธานี ๒๐๐ ปี. กรุงเทพฯ , ชวนการพิมพ์ ๒๕๓๕

พระดีบ้านไฟใหญ่ หนังสืองานพระราชทานเพลิงศพ พระครูโศภนธรรมาภรณ์

(จุ่ม โชติโก เปรียญธรรม ๓ ประโยค) วัดเวฬุวัน อำเภอวังสามสี จังหวัดอุบลราชธานี ๘ - ๑๐ เมษายน ๒๕๓๑